

Oponentský posudek na disertační práci

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D.
Právo exklusivity při papežských volbách

Posuzovaná disertační práce je pokusem o komplexní postižení práva vetovat zvoleného kandidáta na papežský stolec ze strany některých katolických monarchů. Je rozdělena do čtyř hlavních částí, první dvě jsou čistě historické, třetí a čtvrtá se pohybuje spíše na právně-teoretické rovině. Jako doplněk je zde in extenso uvedeno několik závažných textů v originálním latinském znění a několik fotografií římských pontifiků.

První kapitola je jakýmsi úvodem k hlavnímu tématu, neboť ve zkratce představuje historii a vývoj papežských voleb od počátků církve až do pontifikátu Řehoře X. (1271-1276), kdy došlo k zásadní úpravě volební procedury. Z celé disertace je to podle mého názoru část nejproblematictější. Představit totiž ve zkratce tak složitou záležitost, jakou byla volba římských biskupů v takto rozsáhlém období nutně vede k povrchnosti, zkratkovitosti a nepřesnosti. Je otázkou, zda zde vůbec byla taková kapitola nutná. Například je zde málo zdůrazněna důležitá skutečnost, že v předkonstantinovské době byli biskupové, včetně římských, voleni lidem a klérem, a že tato praxe, byť už jen ve formální podobě existovala i po celý raný středověk. Hovořit o tom, že sv. Petr delegoval své nástupce (s. 14) má málo smyslu, protože vedení prvních obcí bylo, jak známo, kolektivní a tzv. monepiskopát se objevuje až v druhé polovině 2. století. Konečně v poslední době i někteří katoličtí badatelé pohlížejí se skepti na předpokládanou přítomnost apoštola Petra v Římě.¹ Rovněž věta, že papež Lev III. odebral v roce 800 císařskou hodnost konstantinopolský vládcům (s. 23) je minimálně nepřesná. Ve skutečnosti papež považoval byzantský trůn jen za uprázdněný, protože na něm právě seděla žena (Irena Aténská). Takto také zdůvodnil oprávněnost své korunovace Karla Velikého.

Druhá kapitola je už podstatně sevřenější, a proto badatelský přínosnější. Zabývá se nejdříve renesančním papežstvím a jeho zásahy do způsobu tehdejších voleb, především pak období, kdy se *ius exclusivae* v papežských volbách uplatňovalo. K plnému použití tohoto práva došlo sice až v roce 1721, ale už předtím je v podstatě uplatňovali nejmocnější panovníci raně novověké Evropy, tedy koncem 16. století španělský král Filip II. (ten dokonce jako inkusivu, tedy nejen zamítnutí nevhodného, ale přímo prosazení

¹ Viz např. Otto ZWIERLEIN, *Petrus in Rom. Die literarischen Zeugnisse. Mit einer kritischen Edition der Martyrien des Petrus und Paulus auf neuer handschriftlichen Grundlage* (= Untersuchungen zur antiken Literatur und Geschichte 96), Berlin-New York 2009

vlastního kandidáta) a v druhé polovině 17. století le Roi-Soleil Ludvík XIV. Drahomír Suchánek se tady opírá převážně o starší německé práce, zejména slavné Pastorovy dějiny papežství (1886-1933), Wurmovo dílo o papežských volbách (1902) a konečně o Wahrmondovo pojednání o exkluzivitě (1888). Samozřejmě zde uvádí i řadu dalších, mladších monografií a článků, nejen německých, přeci jen bych ale v kapitole založené zejména na literatuře očekával jejich větší množství, zvláště tu postrádám dnes nejkvalitnější zpracování papežských dějin v Enciclopedia dei Papi I-III (Roma 2000). Zato internetových odkazů je poněkud nadbytek. Na druhou stranu musím zdůraznit, že Suchánkuv výklad je v zásadě přehledný, střízlivý a čtivý. Nezabíhá do zbytečných podrobností ani neopomíjí důležité okamžiky. Místy sice schází vysvětlení, např. jaké bylo postavení Francie po Pařížské komuně, nebo zda je *ius exclusivae* právním institutem nebo jen zvykovým právem, ale většinu toho se dozvíme v následující třetí kapitole. Pro avizované definitivní zpracování lze tedy jen doporučit logičtější uspořádání celého výkladu. Z faktických záležitostí tu postrádám sdělení, kdo a proč v roce 1903 poprvé navrhnul za papeže Giuseppe Sarta (= sv. Pia X.). Také by tu mohlo být lépe zdůvodněno, proč Sartův protikandidát Rampolla nakonec neuspěl, když většina kardinálského kolégia rakouské veto stejně neuznala. A konečně schází vysvětlení, jak se všechny tyto tajné informace dostaly na veřejnost?

Těžiště práce leží v třetí a čtvrté kapitole, ve kterých se autor snaží definovat a vysvětlit pojem práva exkluzivity. Tuto kapitolu považuji za nejzdařilejší a také nejprínosnější. D. Suchánek se zde vědomě distancuje od badatelů, kteří zkoumané *ius* považují za anomálii v dějinách církve, která se v nich nikdy neměla objevit. Pohledem zkušeného profesionálního historika zařazuje tento fenomén do dobových souvislostí a vidí také jeho četné klady. Velmi zajímavé jsou argumenty papežské i monarchistické strany, zde detailně představené. Podařilo se mu účinně spojit historickou a právní vědu a vyjádřit svůj vlastní, dobře zdůvodněný názor, že exkluziva existovala v určitých historických podmínkách jako pozitivní nástroj církevního vývoje (s. 175). Zcela souhlasit nemohu pouze s tvrzením, že během 12. a 13. století se faktickým vlastníkem církevních budov a pozemků stala katolická církev. Minimálně pro české prostředí totiž už Václav Vaněček spolehlivě doložil, že naopak po celý středověk měla církev jen užitkové,

dispoziční právo k „svému“ majetku, zatímco vlastnické právo patřilo fundátorům a jejich právním nástupcům.²

V celkovém zhodnocení oponované práce musím vyzdvihnout, že Drahomír Suchánek dokázal pojednat o náročném tématu srozumitelnou formou, představit přehledně hlavní problémy i řadu detailů, a zdůvodnit svůj vlastní názor na dějinnou úlohu zkoumaného fenoménu. S těmito úkoly se vypořádal dobře. Sám ale v závěru přiznává, že jeho práce je poněkud nehotová, že zde citelně chybí především vlastní pramenné studium. K naději, že se tak časem skutečně stane, přispívá autorův dlouhodobý zájem o papežské volby, doložený několika studii v seznamu literatury.

Proto disertační práci doporučuji k obhajobě!

V Poděvousích 11. září 2010

PhDr. Petr Kubín, Ph.D.

² Václav VANĚČEK, *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě (12.-15. století) I-Zakladatelská práva* (= Práce ze semináře československých právních dějin na právnické fakultě Karlovy university v Praze 18), Praha 1933.